

KIRKEGÅRDENS TOMME AREALER ER EN FORÆRING

Tekst og illustration: Anne Fischer Stausholm, afs@annestausholm.dk
Landskabsarkitekt og indehaver af Anne Stausholm Landskabsarkitekter

Plan, Sct. Olai kirkegård, skovafsnit: "Sct. Olai kirkegård i Kalundborg er en meget stor kirkegård. I et overset og lidet anvendt område af kirkegården er der igangsat omlægning til et skovafsnit med både kiste- og urnegrave. I tilknytning hertil er et traditionelt hækomkranset urneafsnit omdannet til fælles staudeplantning. Området er allerede meget efterspurgt

Kirkegårdene undergår store ændringer i disse år. Ændrede begravelsesmønstre, og et ønske om alternative begravelsesformer ændrer kirkegårdens udtryk ganske markant.

Menighedsrådene har mange udfordringer og størst er nok, de mange tomme arealer uden grave, som er tunge at drifte og ofte efterlader kirkegården med et forsømt og forladt udtryk. Det er forståeligt, at ansatte og menighedsråd anser det som en stor opgave at håndtere disse arealer og en umiddelbar gennemgang af kirkegården vil sjældent vise de oplagte løsninger. Alligevel opfordrer artiklens forfatter til, at vi ser de mange tomme arealer til fremtidig gavn for kirkegården.

Kirkegårdens problemstillinger kan med fordel indtænkes i helhedsprægede løsninger

Vi bliver ofte bedt om et møde med menighedsråd og ansatte, fordi de er frustrerede over at se på store tomme felter fra tomme grave, der for nemheds skyld bliver udlagt i græs eller perlesten. Og i de tomme funktionsforladte gravområder bryder ingen efterladte sig om, at deres afdøde skal være, så det bliver tit selvforstærkende.

Årsagen til de tomme områder er fortrinsvis, at der er mange urnenedsættelser til fordel for kistegravpladser og samtidig døjer landsbykirkegårdene med virkningerne af sognebørnenes flytning fra land til by.

Visualisering, Vørslev Kirkegård: En mindre landsbykirkegård, hvor driften er udliciteret, har fået en udviklingsplan, der har omdannet de mange tomme områder på kirkegården til smukke, veldefinerede og driftsvenlige løsninger

Der er menighedsråd, der vælger at opretholde driften af de tomme gravpladser med hækklipning og en beplantning på gravstedet. En dyr løsning, der for de færreste er realistisk på længere sigt. Andre menighedsråd, der er pressede på økonomien eller har en mere rationel tankegang, udlægger arealerne i sten eller græs og det er sjældent velfungerende. Udover at være en driftsvenlig løsning er der ikke meget andet godt at sige.

En løsning for områderne kan med fordel indtænkes i et samspil med kirkegårdens andre problemstillinger. Kirkegårdene skal være tilgængelige, det er ikke et urimeligt krav. Det er ikke kun stibredderne, der er i spil. Krav til overflader på stier, så gangbesværede og folk med andre funktionsnedsættelser har lettere adgang til at færdes på kirkegården, skal implementeres i kirkegårdens udvikling. Reglerne om "Tilgængelighed i Folkekirken", skal opfyldes på kirkegården, fra man ankommer til parkeringsareal eller fortov og frem til kirkedøren. Men også de fjernest liggende områder må med rimelighed forventes at kunne tilgås uden problemer. Det er langt fra givet på rigtig mange kirkegårde.

Arbejdstilsynet har i stigende grad fokus på arbejdsforhold for kirkegårdens medarbejdere. Tunge løft er ikke længere acceptabelt og motoriserede katafalker kan langt

fra alle steder transportere kister fra rustvogn til kapel og kirke. Det bliver et krav, som rigtig mange kirkegårde bliver mødt med de næste år.

Og så bliver maskinerne til brug for kirkegårdens driftsopgaver større, og flere arbejdsopgaver er baseret på maskinkraft. Det betyder, at mange stier på kirkegårdene er for smalle og det, set i sammenhæng med at kisterne bliver længere og kistegravene derfor mange steder må udvides, stiller krav om en helt anden opdeling af gravpladsområder og stisystemer. Mange klarer det med mindre oplægninger og nedlæggelse af enkelte gravpladser, men det medfører desværre ofte indtrykket af en manglende struktur i både afsnit, stisystemer og beplantning.

Driftsaspektet er interessant. Økonomien på mange kirkegårde bevirker, at der mange steder er behov for at indtænke mere rentable driftsløsninger. Løsningerne kan være alt fra arbejdsmetoder og anvendelse af maskiner, til en nedlæggelse og omdannelse af kirkegårdsafsnit.

Mange steder lægges de mindre landsbykirkegårdes drift ind under de større kirkegårde og det sætter fokus på en synliggørelse af driftsbehovet, en entydighed i driftsopgaverne, og ikke mindst økonomien forbundet med at drifte kirkegården.

Lille Fuglede kirkegård: Kirkegårdens drift er udliciteret og i forbindelse hermed er tomme områder omlagt bl.a. til et større lapidarium, hvor gravstenene fortæller spændende historier om egnens sognebørn. En fortælling som bør have større bevågenhed i et samfund, der er begejstret for at formidle

Kirkegårdene et særligt interessant arbejdsområde, hvor kulturarv og udvikling går hånd i hånd.

Hver kirkegård har sin historie og det er vigtigt, at vi fremtidssikrer kirkegården ved også at fortælle den historie, der har formet stedet over tid. Det hele skal ikke gå op i gravpladser, arbejdsforhold og økonomi. Med udarbejdelsen af helheds- og udviklingsplaner bliver alle forhold tilgodeset og giver et godt planlægningsværktøj.

Først her går det op for mange menighedsråd, hvor stort et areal de måske drifter uden indhold eller et klart mål.

Et samlet fokus på udfordringerne og en klar strategi mindsker frustrationerne og er en økonomisk rentabel løsning på længere sigt. Og det kan sagtens gå hånd i hånd med en smukkere kirkegård.

Der er så mange muligheder

Det vi opfatter som den traditionelle danske kirkegård, med stedsegroede hækomkransede grave med en beplantning og belægning af mere individuel karakter, har ikke altid været sådan. Faktisk er den af nyere dato. Det kan måske hjælpe dem, for hvem det er svært at acceptere mere moderne gravstedsformer.

Der er i disse år stor efterspørgsel på skovafsnit eller skovområder, selv på de mindre landsbykirkegårde. Andre mere naturprægede plantninger som områder med stauder, løgplæner, uklippet græs mv. er også i høj kurs. Hvis hvert område skal rumme både afsnit for kiste- og urnegrave, så stiller det faktisk krav til, at der udlægges mere areal for at tilgodese efterspørgslen i de forskellige områder. Det fine ved de mere naturprægede plantninger, hvorunder også skovafsnit indgår, er at de ikke behøver at være ligeså tidskrævende for driften og at plantningerne fungerer uanset om der er få eller mange aktive grave. Ofte argumenterer vi som rådgiver også for, at driften bedre kan fordeles og planlægges over året. Så med skovkirkegårde, stauderplantninger for både kiste- og urnegrave, traditionelle gravafsnit med hække etc. så får vi heldigvis

Visualisering, Finderup Kirkegård: Nye gravstedsformer og alternative beplantninger kendetegner fremtidens kirkegård. Her er udlagt en smuk længerevarende forårsblomstrende løgplæne i umiddelbar nærhed af smukke letløvede træer, der er med til at forstærke det ekstensive udtryk.

nemt brugt arealet på kirkegården på en god måde. Større befæstede pladser er også i høj kurs. Der er ønske om pladser for placering af blomster, fordi de mange urneafsnit ikke tilgodeser større blomsterarrangementer. Der er også ønske om flere pladser for ophold, fordi langt de fleste kirkegårde ønsker og oplever, at besøgende ofte gerne vil tage ophold og at mange anvender kirkegården som en pause i hverdagen. Daginstitutioner er ofte glade for at lægge vejen forbi kirkegården og sjældent konflikter det med de kirkelige handlinger eller kirkegårdens funktion som rum for sorgbearbejdelse. Kirkegården ses af mange som et fælles rekreativt område for byen. Det bliver særligt vigtigt i disse år, hvor mange mindre byer er under pres og skole, købmand og bager lukker. Det gælder om fortsat at skabe et attraktivt og involverende lokalmiljø. Her kan kirken - og kirkegården - bidrage positivt. En kirkegård i respekt for de døde og med stor plads til de levende er et ønske, som mange ansatte og menighedsråd sætter højt.

På den måde kan vi sige, at problemerne med de tomme arealer kan ses som en kærkommen lejlighed til at få implementeret nye gravstedsformer, med en anderledes beplantning og en øget og anderledes brug af kirkegården.

Det lyder let, men er i praksis ofte et større puslespil, fordi hensynet til eksisterende gravpladser og en lang

række andre forhold også skal indtænkes. Men så er det godt, at kirkegården arbejder ud fra en lang tidshorison, der tillader løbende omstilling. Det er sjældent muligt at omdanne kirkegården ad en gang og ofte er økonomien heller ikke til stede.

Udviklingsplaner og en fremtidig kirkegårdstradition

Kirkegårdens bedste værktøj i disse år er efter bedste overbevisning en udviklings- eller helhedsplan. Ordene dækker over det samme, nemlig at få udarbejdet en samlet planløsning for kirkegården, der er et godt arbejdsredskab for kirkegårdsleder, ansatte og menighedsråd. Udover at være et godt arbejdsredskab er det et godt afsæt for en dialog om planlægning, arbejds gange og økonomi.

Kirkegårdenes hastige forandringer er udfordrende, men menighedsrådene skal gribe det som en mulighed til at få skabt spændende og mere nutidige rammer for kirkegårdene. Vi taler meget om at modernisere Folkekirken. Det arbejde kan fint afspejle sig i vores måde at tænke kirkegårdene på. Danmark har en spændende kirkegårdstradition, hvor vi prioriterer de efterladte højt, det vidner vores smukke, grønne og velholdte kirkegårde om. Traditionen kan sagtens holdes i hævd, selvom vi i disse år bliver mødt med nye ønsker til bl.a. et mere naturpræget udtryk på kirkegårdene. ■